RADOMER KIELCER LEBEN № 40 (76) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" צווייטער יאָהרגאַנג פרייז 25 גראָשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

הייבט 10 זייטע.

אדרעסען
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען"

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Kielce, Sienkiewicza 35.

אַנאָנסען פרייז:
אין מילימעטער שורה: פאַר'ן טעקסט 20 גר.
" 40 " אין " " "
" 18 " נאָכ'ן " " "

ראַדאָם פרייטיג ז' תשרי תרפ"ו   פאַר'ן אינהאַלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע ניט פעראַנטוואָרטליך.   25 Września 1925 roku

טעאַטער „ראַזמײַטאַלמײַשי" ראַדאָם
פאַראייניגטע טרופע פון יידישען אַרטיסטען-פעראיין אין וואַרשא.

פרעמיערע. צום ערשטען מאָהל אין ראַדאָם פרייטאג דעם 25 טען ד. חי' ווערט געשפּיעלט ווערען צום ערשטען מאָהל דער לעצטער שלאַגער פון מ אָ ר י ק ש וו אַ ר ץ טעאַטער אין אמעריקא וועלכע ווערט יעצט געשפּילט אָהן אויפהער די בארימטע פּיעסע. אין 4 אקט. מיט א פּראָלאָג

יום הדין

אין יום הדין ווערט געוויזען די תשובה פון דעם משומד ערב יום כפור און די אַפּאָטעאָזע אין מיט'ן כל נדרי.

שבת בייטאָג נאָך איין פאָרשטעלונג אָנהויב פּינקטליך 3,30 בייטאָג ווערט געשפּילט ווערען צום לעצטען מאָהל פון זינגער כאַצקעל די באַליבטע יפריילעכע אָפּערעטקע אין 3 אַקטען מיט אַ בילד,

די רומענישע חתונה

מאָנטאָג מוצאי יום כפור גרויסע פּרעמיערע צום ערשטען מאָהל אין ראַדאָם אָנהויב פּינקטליך 8,45 ווערט געשפּילט די איבעראַל באַליבטע אָפּערעטקא מיט פיל געזאַנג אין 4 אַקטען פון טאָמאַשעווסקי.

די יודישע קרוין

אַ כ ט ו נ ג צו יעדען בילעט ווערט צוגעגעבען אומזיסט דער באַליבטער קופּלעט „געוואַלד איך וויל" „געוואַלד איך דאַרף"

בילעטען צו בעקומען אין סקלאַר אפטעטשנע אונד אין קאַסע פון טעאַטער.

אַנאָנס: אין פאָרבערייטונג „די פערגעסענע מאַמע" טאָג און נאַכט פון ש. אַנ-סקי, „אין שטורם" פון מאיר הערץ רעדאַקטאָר פון ראַדאָמער קעלצער לעבען געשעפטס-פיהרער לייכטער

אַ הארציגען מזל טוב שיק איך
איבער מיין ליבען חבר משה
ראַטשטיין צו זיין פארלאָבונג
מיט פר"ל אירענאַ פישמאַן
וואַרשא, תשרי תרפ"ו ש. בענעט.

מז"ט צו דער חתונה פון אונזער געליבטען
יונגסטען זוהן ישראל משה טייכמאַן
מיט פר"ל חנה לעוויטאַן
ווינשען מיר אַ גליקליכע צוקונפט און אַ גח"ט
עלטערן, שוועסטער, ברידער,
שוואָגערס, שוועגערינס, יוסף אליעזר
ראַדאָם ג' תשרי תרפ"ו ע"ז בינה טייכמאַן.

אתרוגים
לולבים והדסים מהודרים במקח השוה
ביי יעקב ווייגאַרט, דלוגאַ 1

אַ גמר חתימה טובה ווינשען מיר ר' יצחק מאיר לעסלוי עט זאָהן
פייוועל רייך עט פרוי. און פאַמיליעס.

צו די תנאים פון אונזער חבר
משה ראַטשטיין מיט פר"ל
אירענאַ פישמאַן ווינשען מזל-טוב
יעקב מוסמאַן,
פנחס זעליצקי, יהושע בוים.

Z intencji zaręczyn
Maurycego Kotsztajna
z p. **Ireną Fiszmanówną**
różowej przyszłości życzy
Chil Goldberg.

עפענטליכע איינלאַדונג.

מיר האָבען דעם כבוד צו פערבעטען אַלע עלטערן, ביי וועלכע ס'איז זעהר טהייער די ערציהונג פון זייערע קינדער, אויפ'ן עפענטליכען עקזאַמען פון אונזערע ת ל מ י ד י ם, וואָס וועט פאָרקומען שבת שובה 3 אזייגער נאָך מיטאָג, אין אייגענעם זעהר בעקוועמען און פראַכטפולען לאָקאַל כפּאַרנאַ 7

אויפ'ן עקזאַמען פון תנ"ך, גמרא און רש"י, וואָס האָט די אויפגאַבע עפּטער צו געבען אַ דין וחשבון פאַר די עפענטליכקייט און נישט אויסצופּעהאַלטען זיך אין די ענגע ד' אמות, וועלען זיך די פעראינטערעסירטע עלטערן קענען איבערצייגען, וואָס הייסט גרונדליך לערנען תנ"ך איז אַ קלינגענדען העבּרעאיש, וועלכע איז אונזער ניט בלויזע הייליגע שפּראַך, נאָר מיט'ן אויפבליהענדען ארץ-ישראל ווערט זי אונזער פאָלק'ס-שפּראַך און אַז אויף זיי ליגט אַ שווערער חוב נישט צו פערנאַכלעסיגען דעם למוד התורה אין ערציהונג פון זייערע קינדער!

מיט דרך ארץ
איסר ליבשיץ, נח דאַנציגער, יעקב העכטמאַן.

Pierwszorzędna Warszawska pracownia okryć damskich
KOSTJUMÓW i FUTER
ZYGMUNT DZIADEK
KIELCE, Sienkiewicza № 35.
Zakład mój jest zaopatrzony na sezon zimowy w najnowsze żurnale i modele zagraniczne.
ROBOTA SOLIDNA i PUNKTUALNA.

„VESTA"
Bank Wzajemnych Ubezpieczeń w Poznaniu.

Zawiadamia się Sz. Publiczności, że z dniem 1-go Września 1925 roku
Reprezentację na Okręg Kielecki
objął p. M. OBERMAN Kielce Sienkiewicza 37
który upoważnionym jest do przyjęcia wszelkiego rodzaju ubezpieczeń od ognia, kradzieży, na życie, od wypadków, i ubezpieczeń samochodowych auto-casco i odpowiedzialność cywilną.

Informacji w powyższych sprawach udziela Reprezentacja w Kielcach ul. Sienkiewicza 37.

Poszukiwani są na dobre warunki ajenci w całem Województwie Kieleckiem.

Dyrektor M. Ochwanowski (-)

Towarzystwo Ubezpieczeń
ORZEŁ sp. Akc.

Dyrekcja w Warszawie Św. Krzyska № 30 **Oddział Miejski** Marszałkowska № 116 Telefony: 298-44, 190-63, 89-93
GENERALNA REPREZENTACJA na Kieleckie i Lubelskie Województwa w Kielcach Sienkiewicza № 63 Telefony 159, 159-6.

Przyjmuje ubezpieczenia od ognia, kradzieży z włamaniem ryzyka transportu, oraz od gradobicia.

Solidni agenci jakoteż i agentki w miejscowościach województwa Kieleckiego i Lubelskiego zająć mogą odpowiednie posady na dobrych warunkach prowizyjnych.

Oferty składać należy do **Kieleckiej Generalnej Reprezentacji** Sienkiewicza 63, piśmiennie lub osobiście w godzinach biurowych od 8—1 p. p.

די קליינהענדלער — די גרעסטע קרבנות פון קריזיס.

א סך רעדט מען לעצטענס וועגען דער שווערער לאגע פון די פאבריקאנטען און סוחרים צוליב'ן איצטיגען קריזיס. מען פערשווייגט אבער אינגאנצען וועגען דער לאגע פון די יודישע קליינהענדלער, מארק-שטעהער און מארק-פאהרער, וואס ליידען אונגעהויער פיל מעהר פון קריזיס.

די איצטיגע קרעדיט - בעגרעניצונגען ווי אויך דער מאנגעל אין אויסלענדישע וואליוטע האט זיך שלעכט אבגערופען אויפ'ן מצב פון די קליינע סוחרים. הגם די קליינהענדלער האנדלען נישט דירעקט מיט אויסלאנד, קויפען נישט און פערקויפען נישט קיין אויסלענדישע לוקסוס-זאכען, האנדלען זיי פארט אין א געוויסער מאס מיט אויסלענדישע ארטיקלען ווי: ביז יעצט האט דער קליינהענדלער נישט געוואוסט פון צאהלען פאר די אויסלענדישע סחורות מיט אויסלענדישע וואליוטע. היות אבער דער דאלאר האט אנגעהויבען צו שטייגען, האט דער אימפארטער אנגעהויבען בערעכענען די סחורות אין אויסלענדישע וואלוטע.

און דאס איז א שטארק אנגעוועהטיגטע פראגע. אויב די לאגע ביי די קליינהענדלער איז ביז'ן איצטיגען קריזיס געווען א שווערע, איז זי מיט'ן איינפיהרען אין האנדעל די נייע פערקויפ'ס-בעדינגונגען, בעדייטענד פערערגערט געווארען. ביז איצט פלעגט מען דעם קליינהענדלער אריינברענגען סחורות אין געשעפט אדער אין בודקע אויף קרעדיט (סיי אפען, סיי אויף וועקסלען). איצט פערלאנגט מען א באלדיגע דעקונג אין מזומנים. און אזוי ווי דער קליינהענדלער האט נישט דעם נויטיגען אומזאץ-קאפיטאל, פאר וואס צו קויפען סחורה פאר מזומנים, בלייבט זיין געוועלב ליידיג און ס'איז נישטא קיין פדיון. דער קליינהענדלער סיהלט אויף זיך אמשארפסטען דעם קריזיס פון די ברייטע מאסען, וועלכע ליידען פון ארבייטס-לאזיגקייט און נויט און האט אלזא, נישט קיין געלד.

די לאגע פון די קליינהענדלער איז איצט א ערגערע ווי אין די קריטישסטע קריגס-יאהרען. א סך קליינהענדלער מוזען איצט ליקווידירען זייערע מסחרים.

אין די רייהען פון די יודישע קליינהענדלער זענען ביים היינטיגען טאג שוין פארהאן א סך אזעלכע קרבנות, פון קריזיס.

אין ראדאם ווי אויך אין קעלץ זענען פארהאן ארגאניזירטע יודישע קליינע סוחרים'לעך. עס זענען אויך פארהאן א גרויסע צאהל נישט ארגאניזירטע מארק-שטעהער, מארק-פאהרערס און תהם הענדלער, פרנסה מוז מען האבען, און ס'איז נישט אזוי לייכט זיך אבצוזאגען: מען וועט ליקווידירען די מסחרים. דער קליינהענדלער זוכט א אויסגאנג פון איצטיגען שווערען צושטאנד, און דער אויסגאנג איז נישטא!

X

ווידער האנס הערצעל.

— פון —

ש. י. דארפזאהן

א שטיק צייט איז געווען שטיל מיט איהם.

די קלויסטער גלאקען, וואס האבען מיט אזא איכפעט זיך צעלאזט אין א נצחון-קאראהאר, האבען שוין פון לאנג אפגעזונגען זייער צערעמאניאלען שמד - מארש און דאס ערא פון האנס הערצל'ס איבערקריסטלען זיך, האט מיט א בליציגער געשווינדקייט זיך צוטראגען ווי די וועלט האט אנ'עק. גלחים און פריסטער נאנעפ און מאנאשקעס האבען איהם געבענשט, ער איז בעזאלבט און געהייליגט געווארען.

עס איז געווען א געשהעניש, א סענסאצ-אנעלע נייעס פאר רעפארטערען און ארטיקעל-שרייבער, ווארום האנס הערצל איז געווען דער שטאף, ווסמענס ווירקונג עס האט לכתחילה ארויסגערופען א ציטער אין אונזערע הערצער, פערגאפטע האבען מיר זיך געפרעגט: ווי איז דאס מעגליך, און באמת?

ער האט אבגעטון א מלאכה, האנס'ל, א צו להכעיס'דיג שפיצעל,—זיך, און פערשטארבענעם טאטען און כלל-ישראל.

מילא, פערפאלען!

ווינציג לעבעדיגע מתים פערמאגען מיר? זענען מיר רייכער געווארען מיט נאך א מת, אבער שטיל איז ער געווען, ער האט אונז נישט בעליידיגט, נישט מבזה געוועזען — איינמאהל געזונדיגט!

איינמאהל און—שטום געווארען!

―――

עס איז געשעהן א קוריאז מיט א מענשען און מיט זיין חשבון. האנס'ל האט דאס מן-הסתם איינגעזעהען, אבער ער האט געשוויגען בייסענד און שטום געשוויגען. ער האט זיך דעם ענין פארגעשטעלט ווי אנ'אקט פון נקמה'דיגען צו להכעיס און זיך פארגעשטעלט, אז דאס יודישע פאלק וועט קיינמאל נישט אויפשטעהן פון דער שבעה נאך איהם, אז קינד און קייט וועט קיינמאל נישט אויפהערען צו זאגען קדיש.

און פלוצים — ווי א דונער אין מיטען העלען טאג, ווערט דער מת לעבעדיג, האנסל שפרינגט ארויף אויף דער ארענע און פרעדיגט — — — —

אנטיסעמיטיזם!

געגען ציוניזם, געגען יודענטום, געגען זיין אייגענעם גרויסען טאטען!

עס האט אריס געטון אין צובלוטיגטען הארץ!

―――

וואס איז געשעהען מיט דעם ווינער קינד? וואסער שר האט זיך פער'תושב'ט אין האנסלען? וואסער ווילדע מכשפה האט געפאנגען זיין נשמה, די נשמה פון א געפאלענעם פון א אונבעהאלפענעם, גייסטיג פערצווייפעלטען האנס'ל.

עס איז נישט אויסגעשלאסען, אז אין שעה'ן פון התבודדות האט האנסל חרטה אויף זיין שריט. אבער ער איז שוין צו ווייט פעגאלאפירט.

אויס באסענדער שנאה איז ער געקראכען פון שטאפעל צו שטאפעל, גענישטערט די גלויבענס ביז ער איז געפאלען, טיעף און געזונקען צו דער

מ. קאר.

עשרה הרוגי מלכות

דאס איז געשעהן מיט 10 יאהר צוריק.

דער טייוועלשער שפיל פון די רוסען ארויס און די דייטשען אריין, האט זיך איבערגע'חזר'ט אלע פאר טעג און וואו ס'האט נאר געלעבט א יודישער קבוץ אדער אפילו א מנין יודען האבען זיי געציטערט אימת מות.

איבער ווייטע פעלדער און וועלדער האבען זיך אדורכגעטראגען איכה-טענער און ביטערע געוויינען פון שטעדט און שטעדטלעך, וואס האבען פערטרינקען די וועגען און שאסעען און ימים און טייכן, וועלכע זענען אבער באלד אויסגעטריקענט געווארען פון דער הייסער פארע פון מעפיסטאפעל'ס בלאמיגן מויל און זייט איין רגע איז שוין ווידער געווען אנ'ארט פאר פרישע טרעהרען און יסורים'דיגע קרעכצען.

*

ס'איז געווען ערב יום-כפור, אין א סך שטעדטלעך זענען די שוהלען און בתי מדרשים געווען פערהעמערט און אפילו דער נר תמיד האט נישט געצאנקט. די יודישע איינוואוינער זענען אנטרינען געווארען און אז ס'איז עמיצער געבליבען איז ער געלעגען בעהאלטען ערגיץ אין א קעלער אדער בוידעם מיט אנ'איינגעהאלטענעם אטעם.

אין איינעם פון די דערפער ארום סטאשעוו (ראד. קרייז) זענען געבליבען עטליכע יודען, וואס זענען שטארק בעזארגט געווען, וואס זיי וועלען נישט קענען צו כל נדרי דאווענען מיט א מנין, געוועזען זענען זיי פיער יודען און מעהר ווי די צווייטע העלפט האט צוגעפעהלט, איז וואס טוט מען?

ס'איז געווען ערב יום-כפור מנחה-צייט, קיין זון-אונטערגאנג איז נישט געווען צו בעמערקען, ווייל דער טאג איז געווען א טריבער און א שווארץ-פערכמארעטער, ס'האט כסדר נאך פון נעבטען אן געקאפיעט און געריגענט.

זענען די פיער יודען געזעסען אין א פערשלאסענע פויערישע כאטע און דורך די פענסטער ארויסגעקוקט אויפ'ן קאלמוטנעם טרויריגען טאג און זיי האבען געפיבערט מיט יעדען אבר.

פון די אקעגענאיבערדינע פויערישע פענסטערלעך הויבען זיך שוין אן בעווייזען נאכט-פייערלעך.

און אין די אויערען פון די פיער יודען האבען זיך געטראגען קולות פון כל נדרי און ס'האט זיך זיי געדאכטען, ווי זיי הערען דאווענען די תפילות אין די ווייטסטע, ווייטסטע יודישע ישובים איז דאמאלס זייער שווייגען איבערגעריסען געווארען און איינער דער יונג-

מדרגה — פון א נ ט י ס ע מ י ט י ז ם.

איצט שווייגט ער נישט מעהר בלעפ'ס אייזעל האט געעפענט ס'מויל און דאס מויל פון גאליש-אייזעלע'-וואטען האנס'ל. שפייט מיט גיפטיגע פלאם פייערדיגע שנאה - פיילען, ער שטעהט פאר דער אוידיטאריע פון דער ווינער אנטיסעמיטישער „רייכס פאסט" און צילט זיינע פיילען געגען יודענטום.

האנס'ל פרעדיגט דעם אפענבארען צעהנפאריגען אנטיסעמיטיזם!

———

מיט א ברכה אין וועג נעשיקט, צו פרעדיגען אנטיסעמיטישע דרשות.

רוים פיהרט פאליטיק. רוים זעהט איין, וואסער זידיג-קאכיגע צייט עס הערשט אינ'ם יודישען לאגער. רוים האט דערשפירט דעם ריח פון דער מעכטיגער ציוניסטישער וועלט-בעוועגונג און מען מוז ארויסטרעטען אין אנ'אפענסיווע געגען דעם נאציאנאלען כח, וואס האט בעפרייט און דערמונטערט דאס יודישע לעבען. טויזענדער שלוחים און קנעכט האבען נישט געהאט דעם געהעריגען ערפאלג, האט מען אנגעהויבען צו מאביליזירען חיילות און דער טרויעריג-בעריהמט-געווארענער האנס הרצל איז געווארען א ראש, אנ'אנפיהרער פון דער אנטי-ציוניסטישער און גלייכצייטיג אנטי-סעמיטישער גווארדיע.

מען האט איהם ארויסגעשיקט, האנס-לען, מלחמה צו האלטען געגען זיין טאטען טעאדאר הערצל.

וואס דרשנ'ט האנס'ל?

נישט וויכטיג איז — וואס, ער בענשט אונז געוויס נישט. ער שרייבט לעת עתה ארטיקלען אין דער ווינער „רייכס-פאסט", מארגען אדער אין א חודש-ארום, וועט ער מן־הסתם אליין אליין האלטען אין ארגאניזירען אנטי-סעמיטישע אגיטאטארען. עס איז שווער פאראויס צוזעהן, וואס האנסל וועט אויפטון און דער עיקר: מיט וואס ער וועט אונז נאך איבערראשען. סף־כל־סוף וועט אזא איינער נישט בלייבען שטעהן אין מיטען, ער וועט זיך נאך ענטוישען, ער וועט אפשר שפעטער חרטה האבען.

האנס הערצל איז א צעטומעלטער גייסט, א אוננארמאלער, א ווילדער פאנטאזיאר, א קרבן פון גרויסקייט-מאניע, ער האט גע'חלומ'ט איבערצונעהמען די קרוין פון זיין פאטער, געוואלט ווערען בירושה פרעזידענט פון דער ציוניסטישער וועלט-בעוועגונג, שוין דעמאלט האט האנס'ל גיפטיג געשוויגען, עס האט אין איהם געברענט די גלייכגילטיגקייט פון די ציוניסטישע פערטרעטער—לגבי איהם—ביז דאס שווייגען האט געפלאצט.

———

און ער האט אונז איבערראשט נישט דאס ערשטע גאר שוין דאס צווייטע מאהל!..

אבער מיר זענען נאך נישט פטור פון איהם, ער וועט אונז נאכאמאהל איבערראשען, דאס לעצטע מאהל אבער—נישט געפעהרליך, ער וועט זיך מיט דער וועלט געזעגענען ווי א לעבענס-פערשפילטער און ווי אנ'אפגעשפאטענער. און מיט אונז—ווי א משומד אויף דער שוועל פון חרטה.

דערווייל אבער, שפילט ער זיך מיט אונז אין א גרויסען קאמפף, אין א שלאכט פון אייגענער פערצווייפלונג.

האנס'ל דער זוהן פון אונזער גרויסען טעאדאר הערצל...

ווינען.

פערשטעהן — הייסט מוחל זיין.

ווען מען פערטראכט זיך וועגן דער גורל פון אונזער פאלק, וועגען דעם אהנ'ברעגיגען און אהנ'סופ'יגען מערטירער-גאנג פון אונזער געשיכטע, ווען מען פערטיפט זיך אין דעם ים פון צער און פיין, וואס כיואליעט איבער אונזערע קעפ זייט־ווען מיר גערענקען זיך היסטאריש, און ווען מיר גיבען זיך אפ דין וחשבון וועגען אונזערע נאהענסטע פערספעקטיוועו — נעמט א שוידער אדורך נישט נאר אונז אליין, נאר אויך די יעניגע מן הצד, וואס האבען א געפיהל און א פערשטענדניש פאר אונז, און וואס זעהען צו מיט אויגען פון אביעקטיווען מיטלייד אונזערע ליידען.

דאס בלוט קאכט אויף אין די אדערן, שטורעמט אויף פון די טיפסטע טיפעניש, און דער ערשטער לויף, דער ערשטער דראנג איז —

נ ק מ ה!

נקמה נעהמען אין דעם ביטערען גורל, וואס האט אונז אין מאכטלאזיגקייט פערקלעמט, וואס האט אונז מיט די טויזענדער גרעניצען בעגרעניצט, אין דעם שפאט און שאנד, וואס געהען אונז נאך אויף שריט און טריט, אין דעם ווילדער, הימעל־שרייענדער עולה, וואס ציהט זיך דורות־לאנג, און וואס לעגט אונטער און צובלאזט דעם פייער פון דער אונאויפהערליכער אינקוויזיציע, אין דעם תקיפות-דויערענדען קרייץ-צוג, וואס פערפאלגט אונז מיט דער הילף פון בולט'ע בייזע כונות און אונטער די מאסקעס פון מיספערשטענדענישען.

קאכט און זידט אין אונז דאס הייסע בלוט פון די געפאלענע קרבנות אויף פערשידענע קידוש-השמ'ס, און סתם דאס אונשולדיגע בלוט פון גאט-די-נשמה-שולדיגע אומגעקומענע — אין אונזערע אויגען צינדען זיך אן מיט נאך א טיפערען טרויער, מיט נאך א פייגל־כערען.

דאס שרייענדיגע בלוט פון זכריה הנביא...

אבער פלאם-און פייער און טויזענדער יאהרען האבען זייערס געמאכט:

אין דעם צער און צארן פון גאט און מענש האט זיך די פאלקס-נשמה אין דעם געבויגענעם און דערשראקענעם גוף אויסגעלייטערט, לייכט און בעפליגעלט געווארען, און דער ערשטער דראנג, דער נאטירליכער, פון נוקם ונוטר זיין דאס רשעות, פון צוריקשטויסען די דראהענדע ברוטאלע פויסט — ווערט פערוואנדעלט אין א העכערען געפיהל פון רעזיגנאציע, פון נאכגיביגקייט לגבי דעם בלינדען פינסטערען און דורכגענגליכען כח, וואס מוז אין דער חשכות פערזינקען און עס קומט דער מאמענט פון פערמעסטען זיך אויג אויף מיט דער פינסטערניש, מיט דער פינסטערניש, מיט דער דיקער אונ'ברחמנות'דיגער פינפטערניש, וואס זינקט אין דלות

סטער פון זיי האט זיך אנגערופען: — איך לאז מיך אויף די ארומיגע וועגען פון דארף, אפשר וועל איך געפינען זעקס יודען צום מנין. —

— ניין, מיר ווילען דא נישט בלייבען, האבען זיך אלע אנגערופען.—אלע ווילען מיר געהן זוכען יודען צו מנין.

און אלע פיער האבען זיך ארויסגעשארט פון שטוב און יעדער האט זיך מלא אימה אוועקגעלאזט אין אנ'אנדערע ריכטונג.

זענען זיי געגאנגען אויף די וועגען אזוי לאנג ביז יעדער איינער פון די פיער האט זיך געטראפען מיט נאך א יוד.

אזא בעגעגעניש האט יעדער פון די פיער יודען געהאט און זיי האבען צונויפגעברענגט נאך זעקס יודען, וואס זענען געוועזן בצהאלטען אין די ארומיגע דערפער און האבען אויך זעהר משתוקק געוועזן צו זאגען כל נדרי בצבור.

איז געווארען א שמחה, א פרייד. מען האט זיך געשטעלט דאווענען. דער בעל תפלה איז געוועזן א אלטער זקן. זיי האבען מורא געהאט צו וויינען הויך און בעטען, ווי דער שטייגער איז ביי כל נדרי, נאר, זיי האבען געקריצט מיט די צייהן און געריסען מיט די הערצער ווי הייזעריגע און די דאזיגע שטילע קולות זענען געוועזן פיל שטארקער ווי די גרעסטע יללות.

זיי האבען פלוצלונג דערהערט א האסטיג רייטעריי פון פערד, וואס האבען געפאמשט מיט די פאדקאוועס איבער'ן בלאטיגען שליאך און די הוראגעשרייען האבען מודיע געוועזן, אז זיי געהען, זיי, די קאזאקען מיט די גהנום-אנגעצונדענע רויטע פנים'ער.

אין א פאר רגע'ס איז דאס שטיבעל וואו דען מנין יודען איז געוועזן בעהאלטען, אויפגעבראכען געווארען און מיט די פיקעס האט מען אפויערגעשארט די צעהן יודען.

דעם זקן האט א קאזאק אדורכגעשטאכען דעם טלית מיט'ן קיטעל און אויפגעהויבען אין דער הויך מיט א פיקע און דער זקן האט פון דער הויך ארויסגעזונגען:—א—הא א—הא, א—הא, אוי, אוי, אוי, כל נדרי —

די קאזאקען האבען זיך ווילד צעלאכט. ס'איז זיי געפעלען געווארען און זיי האבען די איבריגע ניין יודען אויפגעהויבען מיט די פיקעס, זיי האבען נאר בלויז דורכגעשטאכען די טליתים און קיטלען און אזוי העגנענדיג אויף די פיקעס האבען זיי געוויינט און יעמערליך מתפלל געווען איבער'ן גאנצען וועג ביז'ן טיפען וואלד, וואו מ'האט זיי אויף צעהן ריזיגע סאסנע-בוימער אויפגעהאנגען אין די ווייסע טליתים און קיטלען.

און פון די בוימער האבען זיך אראבגעטראגען וויינענדיגע און הארצרייסענדע קולות איבער'ן גאנצען וואלד און ס'האבען זיך געהערט-א הא, א הא, א הא, אוי, אוי, אוי, כ ל נ ד ר י. —

די קולות זענען וואס אמאל אלץ שטילער און שטילער געווארען ביז מען האט שוין גארנישט געהערט, נאר די בוימער האבען זיך בלויז געשאקעלט און דער וואלד האט גערעדט מיט זיין ברומעריי.

און ענגהאַרציגקייט, און וואָס וועט דאָך מוזען וועןֹ-נישט איז אויסגעהיילט ווערען!

דאָס האַרץ פון פאָלק ווערט איבער-געפילט און געהט איבער מיט גרויס רחמנות צו דער פערזענדיגקייט פאַר גאָט און מענש, עס שווימט אַרויס פון דעם אייגענעם ים טרעהרען, און ווען עס קומט די דערקענטעניש, און די פערשטענדניש פאַר צייט און דעם בן אדם יושב חושך וצלמות — ווערט אונזער נשמה דערהויבען אויפ'ן הכּכ-טען שטאַפּעל פון מענשליכקייט:

מיר שטרעקען אויס אונזער האַנד פון שלום און פערגיבונג.

מיר זענען מוחל במחילה גמורה:

משה בראָדעריזאָן.

שבת תשובה

(אַ פּאָר ערנסטע ווערטער)

מיר געפינען אַנ'אגדה אין מדרש, אַז בעת אדם הראשון האָט געטראָפען קינ'ען נאָכדעם, ווי ער האָט דער-הרג'עט זיין ברודער הבל, האָט ער איהם אַזוי געפרעגט:— קין, וואָס איז געוואָרען מיט דעם משפט פון דיין ברודער-מאָרד?

„עשיתי תשובה ונתפשרתי", איך האָב תשובה געטוהן און אויסגעגלייכט זיך מיט גאָט — איז געווען דער ענטפער פון קין.

אָדם הראשון האָט אין תחילת נישט פערשטאַנען, ווי אַזוי דאָס קען גאָר מעגליך זיין — הרג'ענען אַ מענש און דערנאָך תשובה טוהן! ווי קען ברודער-בלוט פערשוויגען ווערען? — אָבער ער האָט זיך פערטעמפערט דערמיט, וואָס קין האָט זיין ברודער גע-הרג'עט נישט מיטן פולען בעוואוסטזיין נאָר בשוגג און דעמפאַר איז ער בעי-שטראָפט געוואָרען מיט דער ביטערער קללה צו זיין נע ונד: (נע ונד תהיה בארץ).

אָדם הראשון האָט פון קינ'ס מאָרד און זיין תשובה זיך אַרויסגענומען אַ קל וחומר, דרינגענדיג דערפון, אַז די זינד זיינע, וואָס ער האָט געגעסען דעם עץ הדעת וועט איהם בודאי פערגעבען ווע-רען: ער האָט דאָך געזינדיגט געגען גאָט און נישט געגען מענשען ווי זיין זוהן קין, אויך וואָס יום-כפור אפילו איז נישט מכפר, ווייל די מצוות און די געגענזייטיגע מענשליכע בעציהונגען בין אדם לחברו איז גרעסער ווי בין אָדם למקום, ווי מיר געפינען אין תלמוד (יומא), אַז יום כפור איז נאָר מכפר, וואָס אַ מענש זינדיגט געגען גאָט און דאָס וואָס מען זינדיגט געגען אַ מענש איז יום כפור נישט מכפר ביז מען מיז דעם חבר איבערבעטען.

אַז מיר פערטראַכטען זיך אין דער יודישער לאַגע, קומען טרויריגע גע-דאַנקען אין זין אַריין — שוין העכער צוויי טויזענד יאָהר בעגלייט אונז קינ'ס קללה פון „נע ונד תהיה בארץ" מיר זענען צווייטעט און צושפּרייט אויף אַלע עקען וועלט, וויפיעל תפילות האָ-בען מיר שוין נישט אויסגעגאָסען דורך צייט און אַז ס'האָט ענדליך אָנגעהויבען אויפשטראַהלען אַ גאולה-פונק, קומען אָן פינסטערע שאָטענס פון דרויסען וואָס ווילען דעם דאָזיגען ניצץ פערטונקלען. ס'איז נאָך וועניג דאָס און מיר זענען אינערליך צער-סען אין טהיילען, גרופען און צוּספּלי-טערט אין כתות. אפילו דאָס אינדיווי-דועלע-פריוואַט לעבען אונזערס, דאָס לעבען פון יחידים איז צום בעדויערען אָנגעפילט מיט שנאת חנם און דאָס ברויכען: יודען פון זיך אויסוואָרצלען.

די השבונות בין אדם לחבירו מוזען זיין פולשטענדיג אָנערגעלירט אין בעסטען אָרדנונג. ואהבת לרעך כמוך דאָס איז אַ כלל גדול שבתורה. מיר מוזען פעריכטען דעם עון שנאת הנם, צוליב וואָס דאָס בית מקדש איז הרוב געוואָרען. אויך דאַרף יעדער איינער זיך פעראינטערעסירען מיט'ן גורל פון זיין חבר. פערטראַכטען זיך אין זיין לאַגע.

וואָס שייך ארץ ישראל דאַרפען אַלע יודען זיין טאָלעראַנט. עס טאָ-רען נישט געלייגט ווערען קיין שום מכשולים אויפ'ן וועג פון אויפבוי פון יודישען לאַנד. אַלע יודען דאַרפען טראַגען ציגעל צום דאָזיגען היסטאָרי-שען בנין, יעדער איינער, וואָס איז זיך מכוון מיט אַ ריינע מחשבה לטובת דעם יודישען לאַנד איז מוכשר און בעדרעכטיגט, מעגען די מחשבות זיך לייטערען אין מקואות און תפילות, אדער זיך אויסדריקען אין די גרויסע זאַמלונגען פון קרן קימת און קרן היסוד—זענען זיי אַלע גוט, אויב זיי העלפען צו אויסצולייזען די יודען און מאַכען זיי אויפגעהן אין יודישען לאַנד אַריין.

איין האַרץ, איין דעה, און איין ריינע מחשבה מאַכט איין לאַנד. און איין בית מקדש!

אַ יוד.

צאָהן-דאָקטאָרין
ה. ראָקאָטש
האָט זיך איבערגעצויגען אויף שעראָקאַ 7.
און נעמט ווידער אָן קראַנקע.

טעאַטער נאָטיצען.

די „רומענישע חתונה" פון שאָר. אויפ-געפיהרט דורך דער פעראייניגטע חברים טרופּע פון וואַרשעווער אַרטיסטען פערי-איין אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי".

ס'איז צו בעוואונדערען, ביי היינטי-גער קריטישער צייט, ווען אַלץ בעק-לאָגט זיך אויף די שלעכטע צייטען איז דאָך דאָס יודישע טעאַטער אין ראדאם ביי יעדער פאָרשטעלונג פון די „רומענישע חתונה", אַ דאַנק דער צוזאַמענשטעלונגס-קראַפט פונ'ם אַרטיסט ה' פעלד עט קאַמפּ. פיעל געפּאַקט. די דאָזיגע פרעהליכע אָפּערעטע געהט שוין אין משך פון 12 מאָהל ביי אַ אויספער-קויפטען טעאַטער און מ'מוז מודה זיין אַז, נישט קוקענדיג אויף אַ טייל בעש-רענקטע און בעגרעניצטע אויסערע מיטלען, (מאַנגעל אין געהעריגע מוזיק-בעגלייטונג, כאָר, עפעקטען) ווערט די אָפּערעטע דורכגעפיהרט גלענצענד.

„די רומענישע חתונה" איז אַ לע-בעדיגע, פּיקאַנטע אָפּערעטע, וואָס נעמט שטאַרק אויס אויף דער יודישער גאַס און וואָס איהר אויסגאַבע איז פערשפּרייט געוואָרען אין צעהנדליגער טויזענט עקזעמפּלאַרען.

דער אינהאַלט פון דער אָפּערעטע איז: אַ רומענישער יודישער פּריץ (וויענער) אַנ'אַלמן נאָך דער נאָר-וואָס פערשטאָרבענער פינפטער פרוי, אַ גרויסער עקשן און עגאָאיסט, וויל דוקא אויפּסניי התונה האָבען מיט זיין פּעוואָלטער'ס יונגער טאָכטער (פר' שפּילמאַן) נישט אויס ליבע, נאָר גלאַט אויס קאַפּריז און צולהכעיס זיין ברו-דער'ן זוהן (ווייגבערג) וועלכער ליבט דאָס יונגע מיידעל און וועלכער איז געקומען אָבנעמען ביים פעטער זיין איהם צוגערובטע ירושה. ס'העלפען נישט קיין שום רייד, דער שטאָלצער פּריץ האַלט זיך ביי דאָס זייניגע, אַז די התונה מוז פּאַרקומען נאָך די שלושים. ער איז זיכער. ער האַלט דעם פּעוואָלטער פעסט אין די הענד צוליב אַ געפעלשטען וועקסעל, אָבער דאָ מישט זיך אַריין די קאָכין דבורה (פר' צוויליך) און מיט דער הילף פון אַנדערע צושטערט זי דעם פּלאַן פון פּריץ. אונטער דער חופּה פערנעמט זי דאָס אָרט פון דער כלה און אויף אַזאַ אָרט איז דער פּריץ זי מקודש בפני כל עם ועדה, אַז זי ווערט שוין זיין ווייב. טהוט זי איהם אָן געברענטע צרות אַזוי ווייט, אַז ער, דער שטאָלצער פּריץ דאַנקט גאָט, ווען ער ווערט פון איהר פּטור דורך אַ גט, איינשטי-מענדיג אויף אַלע איהרע איהם דיק-טירטע פּונקטען.

די אָפּערעטע ווערט דורכגעפיהרט מיט גרויס הומאָר, טעמפּעראַמענט און מ'זעהט אַרויס אַ גוטע און אויסגע-האַלטענע רעזשי (פעלד) עס צייכנען זיך גוט אויס מיט דעם גוטען שפּיעלען פון די פּרויען: שפּילמאַן, צוויליך. ה"ה פעלד (אַלס מאַטיע) ביאַלקאָוויטש, צוויליך, ווי אויך דער איבעריגער אַנסאַמבל איז גוט אויסגעשפּיעלט יע-דער אויף זיין אָרט.

———

מוצאי ראש השנה האָט די זעל-בע טרופּע געהיילט דעם עולם מיט דער גוט-צונויפגעקאָמבינירטע אָפּערעט-קע „אַמעריקאַנער גליקען" וואָס האָט ענטדעקט אַ טהייל פון אַקטיאָרסקע לעבען. דער דראַמאַטישער צוזאַמענ-האַנג איז שוואַך, פאַרדאָס איז גאַנץ אינטערעסאַנט אַרויסגענומען דאָס הינ-טער-קוליסען-לעבען פון אונזערע יודי-שע אַקטיאָרען, די אויפפיהרונג איז געווען גאָר נישט קשה'דיג.

* * *

אין פאָרבערייטונג איז פאַרהאַן אַ רייהע נייע פּיעסען, וועלכע די טרופּע שטודירט איין. בעזונדערס ווערט רע-פּעטירט די דראַמאַטישע לעגענדע „טאָג און נאַכט", פון ש. אַנ—סקי, וואָס האָט זיך אַזוי קונה שם געווען אויף דער פּוילישער ביהנע.

אַ טעאַטער-בעזוכער.

א ביי מיטעל געגען מאזלען.

פון ד"ר מלך כמעלניצקי.

וועגען דער קינדער־קראנקהייט מאזלען הערשט אין די ברייטע פאלקסמאסען א פאלשע מיינונג: מען האלט מאזלען פאר א גרינגער קראנקהייט. אין דער ווירקליכקייט איז אבער די קראנקהייט דורכאויס נישט אזא גרינגע ווי מען שטעלט זיך דאס פאר. די סטאטיסטיקעס בעווייזען, אז פון די קראנקהייט שטארבען מעהר קינדער, ווי פון דיפטעריט און שקארלאטינע. געפעהרליך זענען מאזלען ביי קינדער אונטער דריי יאהר און בפרט ביי ברוסט־קינדער, אין איינציגע שטעדט האט שוין פאסירט, אז ביי א עפידעמיע (אונטערגאנג) פון מאזלען זענען גצשטארבען פופציג פראצענט פון די קראנק געוואָרענע ברוסט־קינדער. ביי מאזלען טרעט אפט אויף אויך א קאטאר פון די לופט־רעהרען (בראנכיט). דער קאטאר געהט איבער פון די לופט־רעהרען אויף די לונגען און עס ווערט א לונגען־ענטצינדונג פון וועלכער עס שטארבען א סך קינדער.

מען קען דערפאר בעטראכטען פאר א גרויסען ערפאלג פון דער מעדיצין, וואס עס האט זיך אין דער לעצטער צייט איינגעגעבען צו געפינען א מיטעל, וועלכער העלפט די קראנקע קינדער גרינגער איבערצוטראגען די קראנקהייט און מיט וועלכען מען קען אויך פערהיטען, אז א קינד זאל איבערהויפט נישט קראנק ווערען אויף מאזלען.

מאזלען איז א אנשטעקיגע קראנקהייט. זי טראגט זיך איבער פונ'ם קראנקען קינד אויף געזונדע. דער מיקראב, דורך וועלכען די קראנקהייט ווערט ארויסגערופען, איז נאך דערווייל נישט בעקאנט. ער געהערט וואהרשיינליך צו די קלענסטע מיקראבען, ווייל מיט די היינטיגע מיטלען קען מען איהם נישט ענטדעקען, כאטש מען זוכט איהם שוין א יאהר פופציג. מען ווייס אבער פון ערפאהרונג ביי אנדערע אנשטעקענדע קראנקהייטען, אז דאס בלוט פון א קינד, וואס איז איבערגעשטאנען מאזלען, מוז אין זיך האבען גיפטען געגען דעם אונבעקאנטען מיקראב, ווייל א קראנקער קען איבערהויפט נאר דעמאלט גובר זיין אן'אנשטעקיגע קראנקהייט, ווען ער האט געגען דעם גיפט פון די מיקראבען (באקטעריעס, באצילען) פראדוצירט אין זיך א געגענגיפט, ווען אין זיין בלוט האבען זיך שוין אנגעזאמעלט אזוי פיל געגען־גיפטען, אז די מיקראבען האבען שוין איבער איהם קיין שום קראפט נישט.

דער דייטשער געלעהרטער דענקוויץ איז געפאלען אויף דעם געדאנק אנצווענדען אלס מיטעל געגען מאזלען דאס בלוט פון קינדער, וועלכע זענען נאר וואס ארויס פון דער קראנקהייט, ווייל אין אזא בלוט מוז דאך בעשטימט זיין א גיפט געגען דעם אויבענדערמאנטען מיקראב פון מאזלען. עס האט זיך באלד ארויסגעשטעלט, אז ער האט געהאט א גליקליכען געדאנק - די רעזולטאטען זענען געוועזען זעהר גוטע. די קראנקע קינדער האבען נאך אזא איינשפריצונג פון א פאר טראפען בלוט־סערום (סערום איז דער פליסיגער, וואסעריגער טייל פון בלוט) אנגעהויבען זיך שנעל ערהאלען. דער פיבער איז ביי זיי פערשוואונדען און זיי זענען א סך שנעלער געזונד געווארען. קאטאר פון די לופט־רעהרען און לונגען־ענטצינדונג, וואס איז אזוי געפעהרליך ביי מאזלען, איז אין קיין איינציגען פאל נישט פארגעקומען. ביי דער געפאהר פון א מאזלען־עפידעמיע וועט מען קענען אימפען אלע קינדער מיט בלוט־סערום פון מאזלען מיקראבען, ווי פאקען שטעלען. מען קען אלזא האפען, אז ביי דער פערווענדונג פון דער ניי'ער מעטאדע וועלען מאזלען מיט דער צייט בכלל פערשווינדען, פונקט ווי דורך שטעלען פון פאקען איז פערשוואונדען די פאקען קראנקהייט, וועלכע פלעגט צוריק מיט יאהרען צונעהמען טויזענדע קרבנות אין אלע לענדער.

⊚⊚⊚⊚

פאר וואס זאל ביינאכט נישט דיזשורירען קיין דאקטאר?

פאראן אין ראדאם א „לינת הצדק" וועמענס אויפגאבע עס איז, אנטקעגען צוקומען ארימע קראנקע מיט אומזיסטע מעדיצינישע הילף. פאר דער מלחמה האט דער זעלבער „לינת הצדק" פערנומען איינע פון די אנגעזעהענסטע ערטער צווישען די היגע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס און האט ענטוויקעלט א ברייטע טהעטיגקייט אויפ'ן געביעט פון מעדיצינישע פילאנטראפיע. אין יענער צייט האט דער „לינת הצדק" כמעט פערטרעטען דאס ארט פון אן'אמבולאטאריום, איז געווען איינגעריכטעט מיט אלע בעקוועמליכקייטען און פערזעהן מיט די נויטיגסטע מעדיצינישע מעדיקאמענטען. אויסער דעם איז אויף יעדער נאכט בעשטימט געווען משמורים און ס'האט דיזשורירט א דאקטאר.

דער היינטיגער „לינת הצדק" הגם ער ברענגט גענוג נוצען, איז עס פארט מעהר נישט דער זעלבער וואס א מאל די טעטיגקייט זיינע איז נישט אין אזא מאסשטאב ווי געווען, אויבוואהל די בעדינגונגען האבען זיך גרונדליך געביטען זייט יענע יאהרען פון פאר דער מלחמה. יעדענפאלס אבער ברויך דער „לינת הצדק" ווי ווייט מעגליך זיך בעמיהען איינצוארדנען, אז יעדער נאכט זאל דיזשורירען א דאקטאר. אויב דאס איז פינאנסיעל צו־בעשווערט, ברויכט איינגעפיהרט ווערען, אז אין „לינת הצדק" זאל יעדער נאכט דיזשורירט ווערען, כדי אין א נויטיגען פאל ארויסצוגעבען א קראנקען־צעטיל צו א דאקטאר, וועלכער זאל זיין פערפליכטעט דורך א פריהערדיגע פערשטענדיגונג מיט'ן „לינת הצדק", צו געהן צום קראנקען אפילו אין מיטען דערנאכט. דאס ברויך אונבעדינגט אין אכט גענומען ווערען, ווייל ס'טרעפען זיך פיעל פאלען, וואס קראנקע נויטיגען זיך ביינאכט אין א דאקטאר, וועמען ס'איז אפט שווער צו בעקומען.

דער „לינת הצדק" ברויך זיך מיט דעם ענין פעראינטערעסירען און עפיס אויפטוהן אויפ'ן דאזיגען געביעט.

ב. צווייג.

א. ל. פ—ל.

בעהאלטען דעם אפיקומן אויף יום־כפור

אין די פריהערדיגע יאהרען, נאך איידער מ'האט געטריבען יודען פון די דערפער, פלעגט זיך זעהר אפט טרעפען, אזעלכע דארפ'ס־יודען, אדער, ווי מ'האט זיי גערופען, ארענדארען, וועלכע האבען אויסגעלעבט זייערע יאהרען, חתונה געמאכט זייערע קינדער, געהאנדעלט און געוואנדעלט, אלס אין דארף, נישט וויסענדיג אפילו ווי א שטאדט זעהט אויס. צווישען זיי זענען מעהרסטענטייל געוועזען אזעלכע עמי־הארצים, וואס האבען קוים בדוחק געקאנט א ביסעל עברי... נור ווי אזוי מ'דארף דאווענען, וואס מ'זאגט יא פונ'ם סידור און וואס מ'ברויך איבערהיפערען—האבען זיי נישט אנגעהויבען וויסען, און בשום אופן זיך דאס נישט געקאנט אויסלערנען... בפרט נאך א שטייגער, ווי אזוי מ'רעכט אפ פסח דעם סדר, אדער ווי אזוי מ'איז זיך נוהג ביי אזא טאג־לאנגען דאווענען ווי יום־כפור—זאל שוין גאט שומר ומציל זיין!..

———

איינמאל האט זיך אזא דארפסמאן, וועלכער איז אפגעזעסען כל־ימיו אין דארף, און געהאט א ידיעה אין יודישע מנהגים פונקט ווי א קאזאק אין „סדר־תקיעות"... פערגליסט צו פאהרען אויף יום־כפור אין שטאדט אריין דאווענען.

— מ'זיצט אזוי שטענדיג אין דארף זאגט ער צו זיין ווייב— און מ'האט כסדר צוטוהן מיט גראבע ערלים, ווערט מען אליין אויך א ביסעל פערגרעבט און מ'ווייזט גאר נישט פון קיין יודישקייט: לאמיך כאטש איינמאהל אין יאהר, אין אזא הייליגען טאג ווי יום־כפור איז - זיין צווישען יודען, דאווענען ווי ס'בעדארף צו זיין און טהון דאס, וואס אלע יודען טוהן... —

דאס ווייב האט צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ און מסכים געווען, און ער איז מיט מזל אוועקגעפאהרען.

געקומען אין שטאדט אריין, האט ער זיך געדונגען א פלאץ אין שוהל אויף דער מזרח־וואנד. אויפגעמישט דעם סידור און גענומען זאגען—ביים דאווענען האט ער אלע מאהל געפרעגט זיין שכן, וועלכער איז נעבען איהם געזעסען:—וואס מ'זאגט? וואו מ'האלט? —און יענער האט איהם כסדר אנגעוויזען.

דערווייל איז געקומען צו כורעים־פאלען. דער ארענדאר זעהט: יעדער צעגלעגט זיך אויף דער גאלער ערד און מ'דעקט זיך איבער מיטן טלית איבער'ן קאפ, מ'ליגט אפ א שטיקעל צייט און מ'שטעהט אויף צוריק. מילא, וואס ער האט געזעהן איטליכען טוהן, האט ער אויך נאכגעטוהן. נור אזוי ווי מ'איז געלעגען מיטן טלית איבערגעדעקט, האט ער נישט געוואוסט, וואס מ'טהוט אונטער'ן טלית...

פרעגט ער אין דער שטיל זיין שכן

וואס הערט זיך אין ראדאם.

די ראש השנה טעג אין ראדאם.

דאס וועטער אין ביידע טעג יום טוב איז געווען א שיינס; אויפן הארצען אבער איז געווען א ביסעל קאלמוטנע — ש׳ואכע געשעפטען, קנאפע פערדינסטען, איז מען טאקי געגאנגען דאווענען און אויסגיסען אביסעל דאס הארץ. ראדאם האט היי יאהר צוגעקריגען א גרעסערע צאהל דאווענערס און די מנינים האבען זיך נ״שט געהאט צו בעקלאגען אויף די „שטעדט-קויפער" אין די פריהמארגען-שפה׳ען האט מען אויפן גאס אדער אין גארטען געזעהן וועניג שפאצירענדע. אפילו דער „בילארד" האט געפיהלט, אז ס׳איז ראש השנה. זיינע ביזנעסלאזע בעלנים זענען דאס מאהל וועניג געקומען אין צוקערניע און געגאנגען פאר „היימליכקייט-וועגען" אין די בתי תפילות.

ראדאם האט געדאווענט!

די חונים פון שוהל און בית מדרש האבען גאנץ שעהן געדאווענט. דער בית מדרש חזן ה׳ קופער האט זיך היינטיגען יאהר מעהר אויסגעצייכענט נישט קוקענדיג, וואס ער איז אלענגערע צייט נישט געזונד געוען.

פאר די יודישע ארעסטאנטען, וואס זיצען אין קרימינאל, האט די גמינע אריינבעזארגט כשר עסען, די יודישע זעלנער האבען געגעסען אין גרויסען בית מדרש,

ס׳איז אונפארשטענדליך, וואס די „עזרה" האט היינט נישט פארטגעזעצט איהר יאהר-חזקה און מען האט פאר די יודישע ארעסטאנטען און זעלנער געמוזט קאכען פריוואט.

4-טער קאמוניסטישער פראצעס אין ראדאם.

פאריגע וואך איז אין היגען קרייזגעריכט פארגעקומען דער פיערטער קאמוניסטישער פראצעס. דאס מאהל זענען די בעשולדיגטע געווען 10 שידלאווצער יונגעלייט און 1 מיידעל. צוויי פון די אנגעקלאגטע אברהם בליכער און שבתי לאקס זענען געווען ראטמענער אין שידלאווצער שטאדט-ראט.

דער בעשילדיגונגס אקט שטיצט זיך דערויף, וואס די אויבענדערמאנטע האבען געווירקט אויף די יודישע ארבייטער-מאסען צו ארגאניזירען זיך און גרינדען קאמוניסטישע קאדרעס. פון וועלכע אין דער שפיץ ברויך שטעהן דער יודישער פראלעטאריער.

דעם 6-טן פעברואר ה. י. האט זיך די פאליציי אריינבעקומען אין פעראיין-לאקאל, וואו זיי האבען געטראפען א גרעסערע צאהל-יודישע ארבייטער, פאר וועמען דער בעשולדיגטער מאיר קאץ האט געהאלטען א רעדע, אין וועלכער ער פאדערט אויף די יודישע ארבייטער צו ארגאניזירען קאמוניסטישע „פלאצוווקעס".

בעת א פערזענליכע רעוויזיע ביי די בעשולדיגטע, האט די פאליציי געפינען עטליכע נומערען פון דער צייטונג „גלאס קאמוניסטיטשני", ווי אויך פאטאגראפיעס פון אנגעזעהנע קאמוניסטישע טוער.

ס׳איז כדאי צו בעמערקען, אז קיינער פון די בעשולדיגטע האט זיך נישט מודה געווען, ערקלערענדיג, אז זיי האבען זיך צופעליג געפונען אין אויבענדערמאנטען לאקאל, וואו דער בעשולדיגטער קאץ האט פאר זיי געהאלטען א היסטארישען רעפעראט וועגען פרעה און מצרים.

צום פראצעס זענען צוגעצויגען געווארען 102 עדות, פון וועלכע די מעהרהייט איז פון דעם פערטיידיגונגס-צד. פון די בעשולדיגונג׳ס-זייט זענען צוגעצויגען געווארען 20 עדות.

אלס זאכקענער זענען ארויסגעטרעטען: דער אינספעקטאר פון דער הויפט-קאמענדע פון דער פאליטישער פאליציי ה׳ סנארסקי און ה׳ דאניעל פרענקעל. די פערטיידיגונג האט ספעציעל ארויסגערופען אלס עקספערט צום פראצעס, דעם ראטמאן ה׳ אלטער פון ווארשא.

אלס פערטיידיגער זענען ארויסגעטרעטען די אדוואקאטען ה״ה: פענסטערבלאו און עלעקסאנדראוויטש פון קראקא און די ה״ה לעאן אקרענט און דאמבראווסקי פון ווארשא.

אינ׳ם ערשטען טאג זענען פערהערט געווארען אלע עדות מצד דער בעשולדיגונג. בעת׳ן פערהער פון עדות בליכאזש, איז פארגעקומען א אינטערעסאנטער אינצידענט צווישען פערטיידיגער ה׳ פענסטערבלוי און עדות, וועלכער האט זיך בעליידיגט פאר די פראגע וועלכע ה׳ פענסטערבלוי האט איהם געשטעלט בעת׳ן פערהער נעמליך: צי האט דער עדות נישט געוואלט אריינלעגען, בכונה, אין דער ביבליאטעק א פעקעל קאמוניסטישע אויפרופען. מיט דעם האט זיך געענדיגט דער ערשטער טאג פון פראצעס.

דעם צווייטען טאג האט מען אויסגעהערט אלע עדות מצד דער פערטיידיגונג, פון וועלכע דאס אינטערעסאנטסטע איז געווען דאס עדות-זאגען פון שידלאווצער רב, וועלכער האט געזאגט, אז קיין נעהנטערע בעציהונגען מיט די בעשולדיגטע האט ער נישט געהאט.

אויף די פראגע פון פראקוראר, צי וועלכע פארטיי ער געהערט, האט ער געענטפערט פאלגענדעס: „פון אויסענווייניג" געהער איך נישט צו קיין שום פארטיי און „פון אינווייניג" וויל איך נישט זאגען.

א זייגער 7 נ. מ. איז דאס געריכט צוגעטרעטען צום פערהער פון ה׳ דוד פרענקעל, וועלכער האט איבערגעזעצט א רייהע יודישע נאטיצען, וועלכע האבען זיך געפינען אין די אקטען. נאכהער האט דאס געריכט ערקלערט א פויזע, כדי צו געבען די מעגליכקייט די זאכקענער ה״ה סנארסקי און אלטער זיך צו פערשטענדיגען און מיט דעם האט זיך געענדיגט דער צווייטער טאג פון פראצעס.

אין דעם דריטען טאג פון פראצעס זענען אויסגעהערט ג ע וו א ר ע ן די ה״ה סנארסקי און א ל ט ע ר

— זייט׳זשע אזוי גוט, זאגט מיר אויך, וואס טהוט מען אונטערן טלית, בשעת מ׳פאלט כורעים?

דער שכן, וואס איז שוין געווארען בייזלעך פון דעם אומאויפהערענדיגען פרעגען, האט איהם געזאגט: — איהר ווייסט גארנישט, וואס מ׳טהוט דאמאלסטא הערט אויס — פסח צום סדר, לאזט מען דאך איבער א האלבע מצה, וועלכע מ׳רופט אפיקומן. נו, אט דעם אפיקומן עסט מען, בשעת מ׳ליעגט אונטערן טלית!..

דער ארענדאר האט דאס אלס אויסגעהערט בתמימות און טראכט זיך: אזוי ווערט מען דאס פערגרעבט אין דארף! אזא קלייניגקייט האב איך אויך נישט געוואוסט! נאך גיט, וואס מיר איז איינגעפאלען אויפ׳ן היינטיגען יום-כפור צו פאהרען אין שטאדט אריין, וועל איך לכל-הפחות אויף איבער-א יאהר וויסען, ווי אזוי זיך נוהג זיין...

———

יום-כפור איז אריבער, ער איז זיך בשמחה אהיים געפאהרען אין דארף אריין. דערזעהענדיג זיין ווייב, דערצעהלט ער איהר, ווי ער איז באלד ביים ערשטען מאל געווארען א גאנצער למדן... און ווייסט שוין אלס...

דער רבונו-של-עולם האט געהאלפען און ער האט שוין דערלעבט פסח צום סדר, ער האט אפגעבראכען א גרויסע האלבע מצה אלס אפיקומן און בעהאלטען אויף יום-כפור, צום כורעים פאלען...

א פאר וואכען פאר יום-כפור האט ער זיך שוין אנגעהויבען קלויבען פאהרען אין שטאדט אריין. און בשעת ער האט פערפאקט אין טלית-זאק דעם טלית דעם גראבען קרבן-מנחה סידור מיטן גרויסען מחזור האט ער זיך געהיטען ער זאל חלילה נישט פערגעסען מיטצונעמען דעם אפיקומן...

געקומען אין שטאדט אריין, געהט אין שוהל דאווענען און איז ביי זיך פיעל פעסטער ווי פאראיאהרען, דאך עפעס שוין נישט דערזעלבער גראבער יונג, וואס האט נישט געוואוסט פון קיין יודישען מנהג...

ער האט שוין אויסגעקוקט די מינוט, וואס דער חזן וועט ארויסלאזען דאס ווארט „כורעים", און ער וועט זיך קענען זיין הארץ דערכאפען...

ווען ער האט אזוי געקלערט, זעהט ער, ווי דער עולם לעגט זיך שוין אויס אויף דיר׳ערד. ער האט געכאפט דעם טלית איבער׳ן קאפ און שנעל ארויסגענומען דעם אפיקומן פונ׳ם טלית-זאק, זיך אנידער געווארפען און אנגעהויבען געשמאק עסען ווי נאך א תענית... יעדער איז שוין אויפגעשטאנען און ער ליעגט נאך אויף דער ערד, איבערגעדעקט מיט׳ן טלית און טהוט זיין ארבייט בשלימות.

דער עולם טהוט א קוק: איינער ליעגט עפעס צו לאנג און האט נאך נישט אפילו בדעה אויפצושטעהן...

— וואס קען דאס זיין?

— אפשר איז ער חלשות געבליבען? געהט איינער צו צו איהם און טהוט איהם א ריהר:

— פעטער! וואס ליעגט איהר אזוי לאנג?

— איהר זענט בריות! — האט דער ארענדאר מיט זיין תמ׳עוואטע קול, קוים ארויסגערעדט, האבענדיג א פיעל מויל מיט מצה... — אז איהר האט נאך געזונטע ציין... — — — — — —

יודען! געדענקט אין דער קערה ערב יו"כ לטובת ישוב ארץ ישראל. ווי אויך ביי עלית התורה פערגעסט נישט אין אייער פאלק און לאנד דאס איז „קרן קימת לישראל"

ה' סנארסקי האט געגעבען צו פערשטעהן דעם געריכט, אז דער „בונד" איז א אונלעגאלע פארטיי, ה' פענסטערבלוי פרעגט דאן דעם ה' סנארסקי צי ער ווייסט פון אזא פאקט, אז מען האט געזאלט אין פוילען בעשטראפען א בונדיסט לויט'ן ארט. 126 אויף וואס ה' סנארסקי ענטפערט איהם פאלגענדעס: ה' מעצענאס, איהר ווייסט דאך אליין אין זיך, אז דאס געריכט האט אייך אלס בונדיסט בעשטראפט לויט'ן ארט. 126.

נאך די רעדע פון ה' סנארסקי נעמט דאס ווארט דער פראקוראר ווי אויך די פערטיידיגער, און דאן נאך זייערע רעדעס, און נאך דעם לעצטען ווארט פון די בעשולדיגטע טראגט ארויס דאס געריכט דעם אורטהייל, לויט וועלכען די בעשולדיגטע אברהם בליכער, בנימין גלאס און שבתי לאקס, בעקומען צו 4 יאהר שווערע תפיסה יעדער. די בעשולדיגטע: לייביש טענענבוים, יהושיע אפאטאווסקי און יענקיל שטיינאוויטש, צו 3 יאהר יעדערער און משה זשולטי אויף 2 יאהר.

די איבריגע בעשולדיגטע נעמליך: מאיר קאץ, הערש מידלארסקי, בינה פרישמאן און עקיבה ראזענבלום ווערען בעפרייט,

פון סוחרים-פעראיין.

דער סוחרים-פעראיין דערמאנט, אז פרייטאג דעם 25/9 איז דער לעצטער הנחה-טערמין פון די פערלענגענע מלוכה-שטייערען, פון וועלכע עס ווערט נאר גערעכענט ווערען 1% מאנאטליך אנשטאט 4%.

פאר די פערלענגענע קאמונאלע שטייערען איז דער לעצטער הנחה-טערמין דער 31-ער ווזשעשיען.

פון שוהל אין געריכט אריין.

שוין צום צווייטען מאהל קומט פאר אין פרידענס-געריכט דער פראצעס צווישען די ה"ה יחיאל קעסטענבערג מיט בנימין לאנדוי. בייביידע מאהל טרעט דער ה' לאנדוי ארויס מיט אנקלאגע צום געריכט, אז דער ה' קעסטענבערג האט איהם אין שוהל שטארק בעליידיגט אין אנוועזענהייט פון מענשען. פערגאנגענע וואך איז דער פראצעס פארגעקומען צום צווייטען מאל און איז אבגעלעגט געווארען דערפאר, וואס ה' קעסטענבערג האט פערלאנגט, אז מיט די עדות מצד ה' לאנדוי, זאל שווערען א רב און דערפאר, וואס צוליב דער שפעטער צייט האט די דאזיגע שבועה-פראצעדור נישט געקענט פארקומען איז דער פראצעס אבגעלעגט געווארען. צום פראצעס זענען צוגעצויגען געווארען 20 עדות. דעם ה' קעסטענבערג פערטיידיגט ה' פידאלי, ה' לאנדאו — וואשילעווסקי.

א גמר חתימה טובה ווינש איך מיין ג. שעף יודעל גאסטינסקי און זיין פאמיליע.

ישראל שפירטוס.

א ווענדונג צו די גבאים פון אלע בתי-תפלות אין ראדאם!

צוזאמען מיט א דאנק פאר די שוין א 30 יעהריגע טראדיציע פון אדורכגעפירטע אקציע פון ר"ה, ווענדען מיר זיך מיט א ווארימען אפעל צו די ה"ה גבאים און מתפללים פון אלע בתי-תפלות אין ראדאם: געדענקט אין דעם „קרן קימת לישראל" און העלפט צו אדורכפיהרען די קערות-אקציע אונזערע בעפאלמעכטיגטע ערב יו"כ לטובת ישוב ארץ-ישראל, ווי אויך ביי עליית התורה אין יו"כ און חג הסוכות.

מיר באמערקען, דאס ראדאם האט שוין א 30 יעהריגע טראדיציע פון אויסצייכנונג לטובת ישוב ארץ ישראל מיר האפען דעריבער, דאס אויך היי-יאהר וועט ראדאם פארנעמען איהר בכבוד'ען פלאץ ווי שטענדיג.

גלייכצייטיג בעטען מיר די ג"ה גבאים זיי זאלען אונז צו שיקען די ליסטעס פון די מנדרים און מנדבים לטובת קק"ל אין ביורא לובעלסקא 25

די פעראייניגטע נאציאנאל-פאנד קאמיסיע אין ראדאם.

העברעאישער קרייז אין ראדאם

לאקאל פון דער ציוניסטישער ארג. לובעלסקא .25 שבת דעם 9 | 26 האלב פיער נ. מ. פינקטליך קומט פאר א חברים פערזאמלונג מיט פאלגענדער טאג—ארדנונג:

1) רייזע איינדרוקען איבער עסטרייך פראנקרייך און שווייץ." שושנה מושקאטבליט.

2) דיסקוסיעס ארום 14 שריפטליכע פראגען און אויפגאבען.

איינגאנג פריי!

פון א"י-אמט.

דער סעקרעטאריאט פון א"י-אמט, וועלכער געפינט זיך אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (לובלינער 25 איז טעטיג פון 10—2 נ, מ. אין די דעדמאנטע שעה'ן קען מען זיך רעיעסטרירען אויף צו בעקומען א סערטיפיקאט. ביז היינט האבען זיך שוין רעיעסטרירט בערך 50 מאן. אין די נעכסטע טעג וועט פארקומען א קוואליפיקאציע-זיצונג פון ארטיגען א"י-אמט

ווי ס'איז שוין בעקאנט יוצרט אין קורצען פארקומען אין ראדאם, א קאנפערענץ פון אלע פאלעסטינא-אמטען אין ראדאמער ראיאן, מיט דער אויפגאבע צו גרינדען אין ראדאם א קרייז א"י-אמט.

דער רעפערטואר פון היינטיגע וואך פון יודישען טעאטער

דער רעפערטואר פון היינטיגע וואך און מוצאי יו"כ איז: „יום הדין", „רומענישע חתונה" און „די יודישע קרוין".

„יום"

ביטעס-שריפט-ביורא, קעלך קילינסקי גאס 8 ערלעדיגט אלעראַרט ביטעס, רעקורסן וזונאניעס

וכל הקודם זכה!

אתרוגים לולבים והדסים מן המובחרים

אויף קאנקורענץ פרייזען קימט און איבערצייגט אייך.

אצל ר' מענדיל שענבוים (סופר)

ראדום פאדזאלני № 1. פראנט

בעקאנטמאכונג

איך מאך בעקאנט, דאס איך האב זיך געעפענט א געשעפט (וואָעל 2 רוג רווינסקי) מיט אלעראַרט עלעקטרישע ארטיקלען ווי: אלע סארטען זשארובקעס און לאמפען.

איך פערקויף צו קאנקורענץ-פרייזען.

מ. ווערטהיים

ראדאם

וואל 2 רוג רווינסקי

בעקאנטמאכונג

איך מאך בעקאנט דאס ג' פובליקום פון ראדאם און אומגעגענד דאס מיין מאנופאקטור געשעפט איז יעצט פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואהל פון דאמען און מענער שטאף צו קאסטיומען און פאלטאס, זיידע, פלוש-קאטיק אינלענדישע און אויסלענדישע. בעט-דעקין פלושענע האלבענע, פיקענע און אנדערע. גארדינען חאטע-דעקין, קאצען, מעביל שטאף אויך לימוזינט אלע פארבען.

אלעס צו מעסיגע פרייזען.

מיט אכטונג

מ. הירשמאן

(פריער ה. גרין)

ראדאם, לובלינער 7.

קעלצער אבטיילונג.

ווי איז אונזער סענאטאר?

ביי די וואהלען צום פוילישען סיים מיט בערך 3 יאהר צוריק, האט די א״דייטשע בעפעלקערונג אין קעלצער וואהל-קרייז ערפיהלט ווי געהעריג איהר פליכט; געגאנגען בעוואוסטזיניג צו די וואהלען, אבגעשטאנען שעה׳ען לאנג אין דער רייהע, פאר די וואהל ביוראס, נישט קוקענדיג אויף דער קעלט, וואס איז דאמאלס געוועזען. און ליידער האט זיך נישט איינגעגעבען אדורכצופיהרען קיין מאנדאט צום סיים צוליב די וואהל-ארדינאציע, לויט וועלכער ס׳ווערען צו געטהיילט צו דעם קעלצער וואהל-קרייז פיהל דערפער און די פויערים-פארטייען בעקומען אמערהייט שטימען, אזוי למשל: האט די פויערים-פארטיי „וויזוואלעניע“ בעקומען פון די 5 מאנדאטען, וועלכע דער קעלצער וואהל קרייז האט געוועהלט, 3 מאנדאטען.

ביי די וואהלען צום סענאט האט דער קעלצער וואהל-קרייז אדורכגעפיהרט א מאנדאט אין דער פערזאן פון ה׳ משה דוטשער אויס קראקוי. דער ה׳ דויטשער האט דעם מאנדאט אבגענומען און איז זיך... סענאטאר, פאר וואס נישט, שלעכט צו זיין א סענאטאר?.

פאר די וואהלען זענען ביי אונז פארגעקומען מיטינגען, אויף וועלכע ס׳זענען פארגעשטעלט געווארען פערשידענע פלאטפארמען, אויך ווארשא האט אונז מזכה געוועזען מיט רעדנער און צווישען אנדערע האבען אונזער שטאדט בעזוכט די איצטיגע סענאטארען ה״ה קערנער און טרוסקער, וועלכע האבען די וועהלער צוגעזאגט גאלדענע בערג.

צו די סענאטארען ה״ה טרוסקער און קערנער קאנען מיר גאר נישט האבען, נישט מיר האבען זיי געוועהלט, נישט זיי זענען אונזערע אפיציעלע פארשטעהער אבער ווי איז דער דורך אונז געוועהלטער סענאטאר ה׳ משה דויטשער? פאר וואס ווייזט ער זיך נישט פאר זיינע וועהלער? פאר וואס קומט ער נישט מיט א שטיקעל דין וחשבון וועגען זיין טעטיגקייט אין סענאט? צי מיינט דער ה׳ סענאטאר, אז מיר האבען איהם געוועהלט ער זאל טראגען דעם נאמען „סענאטאר“?, צי האט דער ה׳ ד. קיין שום פליכט נישט בנוגע זיינע וועהלער? צי זענען איהם בעקאנט אונזערע וויכטיגע לעבענס פראגען, אין וועלכע יעדער יוד איז בלוטיג פעראינטערעסירט? און צי האט זיך דער ה׳ סענאטאר בכלל פעראינטערעסירט מיט׳ן גורל פון זיינע וועהלער?

איינציגע מאהל איז שוין אונזער שטאדט בעזוכט געווארען דורך דעם דעפוטאט ה׳ ווישליצקי, וועלכער האט אונטערהאנדעלט מיט דעם קעלצער וואיעוואדא און פרעזעס פון איזבא סקארבאווא, וועגען פערשידענע לויפענדע פראגען, און ווי איז אונזער סענאטאר ה׳ ד. ?, ווען די פרעסע זאל נישט וועגען איהם שרייבען, דאמאלס ווען ער איז געוועהלט געווארען און אויך ווען פאהרענדיג צו דער נאציאנאלער פערזאמלונג אנטהייל צונעהמען אין די וואהלען פון ערשטען פוילישען פרעזידענט; האט ער בעקומען עטליכע קלעפ, וואלטען מיר נישט זיכער געוועזען אויב סאיז בכלל פארהאן א סענאטאר משה דויטשער. שוין נישט רעדענדיג וועגען דער אידישער „קאלא“, וועמענ׳ס חוב איז צו שיקען אין יעדער שטאדט און שטעדטעל דעפוטאטען אדער סאנאטארען, כדי צו שטעהען אין ענגען קאנטאקט מיט די וועהלער: זיי אינפארמירען וועגען יעדע אקציע, און אויך זאמלען אינפארמאציעס און בעקענען זיך אויף יעדען בעזוכענדען ארט מיט זיינע ספעציעל לאקאלע פראבלעמען, איז דאך די פליכט פון סענאטאר ה׳ דויטשער אלס געוועלטער אין קעלצער וואיעוואודזטווא זיך צובעקענען מיט אלע פראגען וועלכע זענען אנבעלאנגט די אידישע בעפעלקערונג אין זיין וואהל קרייז און דארף מעלדען, דאס אין אלע אנגעלעגענהייטען זאל מען זיך צו איהם ווענדען.

אין פערלויף פון די קנאפע 3 יאהר זענען אין קעלץ פארגעקומען פערשידענע פערזאמלונגען מיטן אנטייל פון קריסטליכע דעפוטאטען און סענאטארען. ס׳זענען פארגעקומען בעריכט׳ס פערזאמלונגען, אויף וועלכע ס׳זענען אויסגעהערט געווארען פערשידענע מיינונגען פון וועהלער. אידישע דעפוטאטען אדער סענאטארען זאלען ספעציעל אדער נישט ספעציעל קומען צו זייערע וועהלער האבען מיר נישט געזעהן. דער סענאטאר ה׳ קערנער האט בעזוכט אונזער שטאדט מיט׳ן צוועק צו גרינדען א געזעלשאפט א. נ. „פריינד פון העברעאישען אוניווערזיטעט אין ירושלים“. איך בין נישט קיין געגנער פון דער דערמאנטער געזעלשאפט. נור פאר וואס האט דער ה׳ קערנער זיך נישט געוויזען פאר די וועהלער, וועלכע ער האט מיט 3 יאהר צוריק געבעטען זיי זאלען שטימען אויף דער ליסטע ווי ער האט פיגורירט אויף דעם ערשטען ארט? דאמאלס ווען ער האט געוואלט מיט דער הילף פון די קעלצער שטימען זיך בעקומען אין סיים, דאמאלס איז ער געקומען צו דער בעפעלקערונג און איצט ווען ער איז שוין סענאטאר איז ער געקומען אין גאנץ אנדערע אנגעלעגענהייטען.

איך בין זיכער דאס זיי וועלען קומען ווייסט איהר ווען? — ווען זייער קאדענץ וועט זיין צו ענדע דאמאלס וועלען זיי זיך פאר אונז בעווייזען, בעטענדיג מיר זאלען זיי ווייטער וועהלען, צוזאגענדיג פרישע גאלדענע בערג—דאמאלס וועט שוין זיין צו שפעט, מיר וועלען שוין נישט זיין אזוי נאאיוו און וועהלען אזעלכע סענאטארען ווי דער סענאטאר ה׳ משה דויטשער, וועלכער האט נישט געפונען פאר נויטיג צו קומען (חאטש אלס סענאטאר האט ער פריי באהן) מיט א שטיקעל דין וחשבון אדער זיך אינפארמירען וועגען גורל פון זיינע וועהלער.

מ. ג—ן.

א שלעכטער אדרעס.

אין איינעם פון די פריהעריגע נומערען פון „ראדאמער-קעלצער-לעבען“ קריטיקירט מיך ה׳ סערוועטניק, אז איך האב אויפגעהערט צו זיין טהעטיג אין די געזעלש. „פריינד פאר׳ן ירושלים׳ער אוניווערזיטעט“ און ער מאכט מיך זאגאר פעראנטווארטליך, אז צוליב מיינע „פערזענליכע אמביציעס“ איז פערנאכלעסיגט געווארען די טהעטיגקייט פון דער דערמאנטער וויכטיגער אינסטיטוציע. איך געפון דערום פאר נויטיג אויפצוקלערען פאר דער קעלצער יודישער געזעלשאפט דעם גאנצען ענין:

געוויס געדענקען נאך אלע די פייערליכע אקאדעמיע, וואס איז איינגעארדענט געווארען דורכ׳ן היגען קאמיטעט לכבוד דער ערעפנונג פון ירושלים׳ער אוניווערזיטעט. דער דאמאלדיגער קאמיטעט, אין וועלכען כ׳האב געהאט דעם כבוד צו שטעהען אין דער שפיץ — איז גלייכצייטיג בעשטימט געווארען אלס דער אנפיהרענדער און ארגאניזאטאר פון דער געזעלשאפט, צו וועלכער ס׳האבען געהערט פארשטעהער פון אלע שיכטען פון דער קעלצער יודישער בעפעלקערונג. אויף אזא אופן איז קאנסטאטירט געווארען די ארגאניזאציאנעלע אנפיהרערשאפט פון דער געזעלשאפט.

דער צייטווייליגער קאמיטעט האט אבער געפינען פאר א חוב צונויפצורופען א אלגעמיינע פערזאמלונג פון אלע מיטגלידער פון דער דערמאנטער אינסטיטוציע. וועלכע זאל וועהלען א פערוואלטונג. אין וועמענס הענד עס זאל אנפערטרויט ווערען די גאנצע ארבייט. נאך פיעל רעקלאמירען און בעקאנטמאכען יעדען מיטגליעד דורך איינלאדונגען, איז ערשט אויף דעם דריטען טערמין צושטאנד געקומען. די פערזאמלונג, אין וועלכע ס׳האבען אנטייל גענומען א קליינע גרופע מיטגלידער אין א צאהל פון 16 פערזאהן. אויף דער דערמאנטער פערזאמלונג איז געקומען דער ה׳ סערוועטניק (מחבר פון ארטיקעל „וואו איז אייער אקטיוויטעט“), וועלכער האט זיך כסדר ביי אלע לויפענדע פראגען פערהאלטען אפאזיציאנעל. די פערזאמלונג האט געוועהלט א רייהע מענשען אין קאמיטעט, צווישען וועלכע ס׳זענען אויך אריין איך און ה׳ סערוועטניק. איך אבער האב זיך באלד ענטזאגט אנצונעמען דעם מאנדאט, נישט צוליב „פערזענליכע אמביציעס“, נאר פשוט דערפאר, ווייל כ׳האב אנערקענט, אז צוליב די מיינונג׳ס-פערשידענהייטען, וואס הערשען צווישען מיר און ה׳ ס., וועט מיין ארבייט וועניג פאזיטיווע נוצען ברענגען פאר דער אינסטיטוציע. אויפן צווייטען טאג פון דער פערזאמלונג האב איך געבעטען דעם אינזשיניער ה׳ קראך, ער זאל איבערנעמען די פונקציעס פון א פארזיצענדער אויף מיין ארט ביז צום קלויבען א פרעזידיום פון דער נייער אויסגעוועהלטער פערוואלטונג. אבער אויף דער ערשטער ארגאניזיר-פערזאמלונג פון דער נייע געוועהלטער פערוואלטונג איז געקומען נאר 3 פערזאהן פון די 9 געוועהלטע. צווישען די נישט געקימענע איז

אויך געווען ה' סערוועטניק, וועלכער האט בכון געציעלט, אז ס'זאל אזוי נאך נישט קענען צושטאנד-קומען די ערשטע קאנסטאטירענדע זיצונג. עס איז אלזא די שולד נישט פון קיינעם נאר פון ה' ס. וואס די געזעלשאפט געפינט זיך אין אזא פאראליזירענדיגן צושטאנד. גישט קיינער, ווי דער ה' ס. טראגט די פעראנטווארטליכקייט פאר דער נישט טהעטיגקייט פון דער דער-מאנטער אינסטיטוציע, פאר וועלכע איך האב אויעקגעגעבען אזוי פיל מיה און צייט.

דאס ארטיקעל „וואו איז אייער אקטיוויטעט" כון ה' ס. איז דעריבער שלעכט אדרעסירט און געהערט איג-גאנצען צום שרייבער פון דאזיגען ארטיקעל.

ד"ר י. פלעשלער.

קעלץ.

פ. ס.

ג. רעדאקציע!

עס ווינדערט מיך זעהר וואס איהר האט דורכגעלאזען עטליכע נישט טאק-טישע און ווייט נישט זשורנאליסטישע אויסדדרוקען אין ארטיקעל פון ה' ס. בנוגע מיין פערזאהן, מיט דער האפנונג אבער, אז אויך להבא וועט אזעלכעס אויסגעמיטען ווערען, צייכען איך זיך מיט אכטונג

ד"ר י. פלעשלער.

וואס הערט זיך אין קעלץ.

אבגעט אין סוו. קרושיזשער טורמע

זונטאג פארנאכט האבען זיך פער-שפרייט איבער דער שטאדט אלארמי-רענדע ידיעות וועגען א בונט פון די ארעסטאנטען אין דער סוו. קזשיזשער-טורמע וואו עס געפונען זיך ארעסטאנטען אין א צאהל פון העכער 400 מענשען. שפעט ביי נאכט האט מען זיך דערוויסט אז א 20 ארעסטאנטען זענען בעפאלען צוויי וועכטערס און זיי אויפ'ן ארט דערשאסען, נאכדעם האבען זיי צו-רויבט א סקלאד פון געוועהר און א-מוניציע וואס געפינט זיך אין דער טורמע און אנגעהויבען שטורמען די טויערען, א דאנק דעם וואס די רעשט וועכטערס און פאליציאנטען האבען זיך נישט פערלוירען און זיך פערבא-ריקאדירט אין איניגע זיכערע ערטער און אנגעהויבען צו שיסען אויף די ארעסטאנטען. איז די ארעסטאנטען נישט געלונגען צו ענטלויפען.

עס איז פארגעקומען א פארמעלע שלאכט און דער רעזולטאט איז גע-ווען אז פון די ארעסטאנטען זענען דערשאסען געווארען 8 פערזאהן און 6 שווער פערווינדערט. פון די וועכ-טערס זענען צוויי דערהרגעט אויף טוידט, 4 שווער פערווינדעט און צוויי פאליציאנטען לייכט פערוואונדערט. דער אינספעק-טאר איז שטערבליך פערוואונדערט און אין א גוסס'דיגען צושטאנד גע-בראכט געווארען קיין קעלץ. באלד ווי עס זענען אנגעקומען די ערשטע ידיעות איז מאביליזירט געווארען די גאנצע רעזערוו-פאליציי און עס איז אוועקגעשיקט געווארען א קאמפאניע מיליטער מיט מאשינען געוועהר. די שטימונג אין שטאדט איז געוועזען א אונרוהיגע, אבער נאכדעם ווי עס איז אפיציעל געמאלדען געווארען, אז קיי-נעם פון די ארעסטאנטען איז נישט געלונגען צו ענטלויפען האט זיך די בעפעלקערונג בערוהיגט.

א פראצעס פאר אנרעדען און פאטשען.

פרייטאג דעם 18 ה. ח. איז אין ארטיגען פריעדען גערכט פארגעקומען א פראצעס נעגען דעם ה' קראל, איי-גענטהימער פון קאווע-הויז „ווערסאל" פאר אנרעדען דעם פארטיער פון רעס-טאראציע „ווערסאל" צו שלאגען א יוד.

ביידע, ה' קראל און זיין פארטיער זענען בעשולדיגט געווארען דאס אין מאנאט ליפיעץ ה. י. האט א געוויסער אייזענבערג בעקוקט אויטאס ביים האָ-טעל „ווערסאל" און דער פארטיער האט דאן אייזענבערג'ען אהן שום טענה מכבד געוועזען מיט א פאטש, אויף דעם געשריי פון ה' אייזענבערג איז ארויסגעקומען דער ה' קראל, וועל-כער האט אנגערעדט דעם פארטיער צושלאגען דעם יוד.

געגען די בעשולדיגטע איז צוזאמענ-געשטעלט געווארען, לויטן פערלאנג פון ה' אייזענבערג, א פראטאקאל.

דאס פריעדענ'ס געריכט האט דעם ה' קראל פער'משפט אויף 2 וואכן אומ-בעדינגטן ארעסט און 5 זל. געריכטס-קאסטען און דעם פארטיער מיט 8 טעג ארעסט און 50 זל. שטראף.

בעפאלען דורך שיכורים.

א געוויסער איגנאצי קאהאנא איז פאריגע וואך בעפאלען געווארען דורך שיכורים אויף דערביידעטשינער גאס. בעת ער האט בעגלייט 11 ביינאכט דאס פר"ל ק. א. די פאליציי האט וועגען פארפאל צוזאמענגעשטעלט א פראטאקאל.

איבערגעפאהרען דורך א אויטא.

פאריגע וואך האט דער אויטא № 2128 ארויפגעפאהרען אויף א דראזש-קע וואס איז ארויסגעפאהרען פון לעש-נא גאס. א דאנק דעם שאפער, וועל-כער האט גלייך דעם אויטא אבגעש-טעלט איז צו קיין מענשליכע קרבנות נישט געקומען.

פויליש טעאטער אין קעלץ.

דינסטאג דעם 9 29 וועט דא געש-פילט ווערען א קאמעדיע אין 3 אקטען א. נ. „די אונשולדיגע זינדיגערין". די זאך איז געשפילט געווארען אין ווארשא איבער 60 מאהל מיט דעם גרעסטען ערפאלג.

קעלצער מאדערניזים. (פעליעטאן)

וואס א מאהל ווערט קעלץ אלץ מעהר מאדערניזירט און איינציגווייז פערשווינדט די אידיליע פון דער שטאדט, פון דעם יונגען דור און אלץ וואס וואקסט נור אינטער, שמעקט שוין מיט גרויס-שטעדטיש, פון די יונגע לייט, איז זעלטען ווער עס זאל נאך געהן אין א יודיש קאשקעטעל, און אזוי אויך די מיידלעך, פערקעהרט נאך די לעצטע ווילען נאך מעהר איבערשטייגען די מאדע ווי אין דער גרויסער שטאדט, וואס זיי געהן אנגע-טוהן מיינען זיי אלץ, אז זיי זענען נישט יוצא פאר די גרויס שטעדטישע פריילינס.

דאן האט נאך קעלץ א מאדנע איי-גענשאפט, ווי למשל: לערענט זיך ווער העברעאיש, דאן הויבען זיך אלע אן לערנען די דאזיגע שפראך, ווערט איין מיידעל געוואהר, אז ביי איהר'ס א חבר'טע אין דער היים האט מען גע-קויפט א קלאוויר, דאן ווערט שוין די גאנצע שטאדט קעלץ אנגעשטעקט מיט דער קלאוויר-עפידעמיע און ווער עס האט נור א האנד און א פוס און א מיידעל קויפט קלאוויר און די גאנצע שטאדט ווערט מיט א מאהל מוזיקאליש.

קעלץ האט אויך א הוק שעהנע מא-דערנע הייזער, אויך א שטאדט'ס-גאר-טען מיט גרויסע געזונטע בוימער, וועלכע קוקען שטאלץ אין הימעל אריין און ווער עס זאל נאר קענען זייער שפראך, וואלטען זיי יענעם גע-קענט דערצעהלען וואס עס טהוט זיך אפ יעדען אויף-דערנאכט אין די פינ-סטערע אלעען... וואס שטייגט נאך אפשר מעהר איבער ווי ווארשא אין קראשינסקיס גארטען.

קעלץ איז אויך נישט אפגעשטאנען אויפ'ן קולטורעלען געביט. זי האט איהרס א ביבליאטעק, וואו מען גיט ארויס פערשידענע ביכער און יעדען אויף-דערנאכט קומען זיך צוזאמען שוין פון די בעסערע יוגענד, וואו מען רעדט דארט פערשידענעס אפילו לשון הרע אויך... דאן איז אויך דא א יו-דישער גימנאזיום, וואו די שילער אלע אויפדערנאכט אנשטאט צו מאכען די לעקציעס שפאצירען זיי אויף דער קא-לעיאווע גאס און האלטען אין איין דיסקוסירען וועגען שעהנעם מין . . . ס'איז אויך דא א יודישע פרויען-גימ-נאזיום „וואלמאנאווא", דארט ווערט אלץ געלערנט, נור א חוץ דאס, וואס האט א שייכות צום יודענטום נישט...

נור נאך איין זאך פערמאגט קעלץ, וואס מען קען עס ווירקליך אנרופען מאדערניזים, דאס איז דער פייפער פון דער שטאדטישער מקוה, וואס אנשטאט מיט א קורצער צייט צוריק. פרייטאג פאר ליכט צינדען, ווען דער שמש [illegible] שבת-ניק, וואס ער פלעגט געהן ערשט פון דער מקוה אנגערויטעלט און פון די פאות האבען נאך געטריפט מקוה-טרא-פען און געשריגען: — יודען, שבת, ליכט-צינדען!

— איז איצט אין דער זעלבער צייט פאר ליכט-צינדען הויבט דער זעלבער פייפער פון דער מקוה: אן שרייען און קוויטשען אויפ'ן קול און אזוי ווי מען דערהערט נור דעם פייפער אזוי פער-העמערען די סוחרים זייערע געוועל-בער, דער שניידער און שוסטער רוימט אויף זיין ווערקשטאט און שבת ווערט אויף גאטס וועלט און אלץ מיט דעם כח פון דעם פייפער פון דער קעלצער שטאדט-מקוה.

און ווער ווייס נאך אין א פאר יאהר ארום, וואסערע פארטשריט קעלץ וועט אלץ מאכען.

קעניג-שווארץ.

WĘGIEL

z kopalni „Flora“ produkującej węgiel w najlepszym gatunku i należący do pierwszej klasy **NA TONNY i DETALICZNIE z dostawą do piwnic bez osobnej dopłaty PO NAJNIŻSZYCH CENACH KONKURENCYJNYCH poleca**

KAZIMIERZ BIAŁKOWSKI

Radom, plac własny między Kościelną a Szeroką.

KINO „PANI“ KIELCE

PAT i PATACHON *w roli fotografów*

Komedja w 6-ciu wielkich aktach

Auchs: W następnym programie **BRZDĄC** z królami ekranu *Charlie Chaplin i Jackie Coogan*

Już w krótkim czasie **ARAB** arcydzieło z **ALICE TERRY**

א ג״חט און א גוט יאָהר

דעם פרעזעס פון בעקער פעראיין ה׳ אבא האך מיט זיין פרוי, זיין זוהן יאָסעלי און זיין פרוי ווי אויך די פערוואלטונג פון בעקער-פעראיין און דעם גאנצען פעראיין ווינשט

הערשעל מלינארסקי ראדאם

עלעקטרישע מאָטאָרען פערבּרענטע פרישט אויף פון 50 זלאָט אָן

י. זיעלאנקא

לובלינער 48

Do sprzedania.

kilkaset beczek po cementie

wiadomość Ulen i Co Radom, Plac 3 Maja 5 telefon 221.

דער יודישער אויטאמאביל נומער 14968

וועט היינטיגען זונטאג **ערב יום כפור** קורסירען פון 6 פריה אן יעדע האלבע שעה אויפן **בית עולם** און צוריק. א קורס א הין קאָסט 50 גראשען: אהין און צוריק 1 זלאָט. די סטאציע איז אויפן קאושעניצער וועג (רייטשול) א קעגען—איבער דער בוטקע פון מאגיסטראט.

ביער ברוילעריי

י. סאסקי

אין ראדאָם

עמפעהלט ביער

העלס דונקעלס „ע ף“

אויף פארטער

יודישע פאטענטירטע אקושערקעס אין ראדאם, וועלכע געהערען צו דער קאסע האריך.

דארינסקא	לובעלסקא 7
מאנדעלמאן	רוויינסקי 5

אתרוגים מובחרים.

לולבים והדסים אצל הר׳ **שלמה בערגער** (סופר) רחוב פאדוואלנא 2 סמוך לבית המדרש 2-ער ש ט אָ ק, ואצל בנו ה׳ **ישראל בערגער אין רעסטאראציע פון הר׳ ישראל מאיר בארענשטיין פיעקלא 1**

די אידישע ארטיסטען אין ראדאם פון דער חברים-טרופע פון פראפעסיאנעלען פעראיין אין ווארשא ווינשט.

א גמר התימה טובה

מאיר הערץ און פרוי.

Zakład Elektro-Mechaniczny E. OKRÓJ Radom, ul. Lubelska № 15 Hotel Rzymski Tel. 375 Urządza instalację elektrycze światła, telefony i t. p. Reperacje dynamomaszyn i motorów

---

Kino-Teatr **„CORSO“** **w Radomiu.**

Od Poniedziałku 28 września

„GŁÓD ŚWIATA“

Wybitny monumentalny dramat w 8-miu aktach.

פון 5-ען פאַזשדזשערניק וועט דעמאָנסטרירט ווערען דאָס בעריהמטע יודישע בילד

תּקיעת כּף

וואָס איז לעצטענס מייסטערהאפט אויסגעבעסערט, בערייכערט געוואָרן

Kino „ODEON“ w Radomiu

Od 21 do 27 września 1925 r.

Jednocześnie w Warszawie i Radomiu

Nadzwyczajna premjera słynnego obrazu

GŁOSY SAMOBÓJCÓW

(DUSZE w ZAŚWIATACH)

Największy obraz sezonu. – Przepiękna treść.
W rolach głównych sławy ekranu
Vera Reynolds, Ricardo Cortez, i inn.
Najlepsze siły słynnej wytwórni „PARAMOUNT“

Teatr „ROZMAITOŚCI“

W Sobotę 26 i Niedzielę 27 Września 1925 r.

NIEWINNA GRZESZNICA

znakomita komedja w 3-ch aktach.

W. GRUBIŃSKIEGO.

Gościnny występ Artystów scen Warszawskich

Udział biorą *Helena Bożewska Bernatowicz Leszczyc Niwiński.*

Cały dochód z przedstawienia sobotniego na budowę Domu „Policjanta Polskiego“

Początek o godz. 8.30 wiecz.

Bilety do nabycia w kasie zamawiań Lubelska 40, a w dnie przedstawień od godz. 6-ej wieczór w kasie teatru.

Redaktor i Wydawca Ch. M. Herc — Odbito we własnej drukarni „Radomer-Kielcer Leben“ Radom Szwarlikowska 20.